

В.О.Папіжук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

кандидат педагогічних наук

Навчання третьої іноземної мови студентів-лінгвістів.

Згідно з Концепцією мовної освіти в Україні оволодіння мовами є одним з визначальних засобів формування людської особистості, основним стрижнем якого є всебічний розвиток усного та писемного мовлення, підпорядкованого опануванню мовою як засобом спілкування і пізнання.

Європейське співтовариство вважає створення спільного мовного простору однією з найважливіших цілей своєї діяльності. Це зумовлює і визначає велику увагу, зусилля офіційних та громадських міждержавних і національних організацій та об'єднань до вирішення проблеми навчання мов на всіх рівнях освіти.

Як зазначив Pascal Fieschi, посол Франції в Україні, для Європи важливо, щоб всі європейці навчилися спілкуватися щонайменше двома мовами, крім рідної, адже «мови відчиняють двері» у перспективах працевлаштування та у кар'єрі, у культурному збагаченні та у кращому взаєморозумінні. Перед загрозою культурної уніфікації сучасного світу важливо, щоб кожний отримав можливість розвивати свою індивідуальність, не замикаючись в собі, а посилюючи, завдяки пізнанню інших, багатство і привабливість мовного та культурного різноманіття [8: 166].

Прагнення України стати повноправним членом європейської спільноти в усіх сферах суспільно-політичного життя спонукає фахівців до вивчення зарубіжного освітнього досвіду, в якому внаслідок розширення сфери міжнаціонального співробітництва, особливо на європейському континенті з формуванням поняття європейський вимір та акценту на формуванні багатомовності, серйозної теоретичної і практичної розробки набула проблема навчання сучасних (іноземних) мов.

В Україні спроби зробити вивчення іноземних мов більш привабливим привели до значної дослідницької і експериментальної діяльності з пошуків ефективних технологій, методів і форм навчання іноземних мов. Формується тенденція до розмаїття іноземних мов, пропонованих у навчанні, впровадження курсів іноземних мов, виділення різних рівнів освітніх досягнень із навчальної дисципліни, змінюється роль і місце іноземної мови в школі та вузі. В умовах входження України у спільний Європейський освітній простір, що реалізується через послідовне впровадження міжнародних освітніх стандартів та ідей Болонського процесу, володіння декількома іноземними мовами стає ознакою загальної освіченості і професійного кругозору.

Друга іноземна мова вже давно успішно вирішує завдання вищої, а з недавнього часу і середньої школи - підвищення якості знань студентів, підготовка фахівців до професійної діяльності в умовах жорсткої конкуренції. Але з кожним роком все більше студентів мовного факультету вибирають третю і навіть четверту іноземну мову. У зв'язку з цим актуальним стає питання про пошук ефективних шляхів навчання третьої іноземної мови у мовному вузі.

Навчання другої і третьої іноземної мови, будучи частиною загальної підготовки фахівців - лінгвістів, виконує також певні загальноосвітні завдання, спрямовані на розширення кругозору студентів, розуміння особливостей культури, пов'язаної з етнічними, геополітичними та іншими умовами, що пізнаються в процесі навчання іноземної мови та інших дисциплін [1:23].

Проблема навчання другої та наступних іноземних мов не нова, крім того вона стрімко розвивається в даний час. Аналіз літератури показує, що навчання другої і наступних іноземних мов значно відрізняється від навчання першої іноземної мови, оскільки в студентів:

- сформований досвід вивчення іноземної мови, тобто навчальний досвід;
- сформований мовний досвід, тобто можливість перемикатися з одного мовного коду на інший;
- розвинена мовна здогадка, мовна інтуїція ;
- значною мірою розвинене лінгвістичне мислення ;

- вироблені механізми самооцінки і рефлексії.

Тим не менш, існує ряд труднощів, серед яких:

- відсутність навчальних посібників (у тому числі з французької мови), що враховують сформований лінгвістичний і навчальний досвід студентів;

- наявність мовних явищ англійської та французької мов, які інтерферують [6: 68].

Методична організація процесу навчання завжди визначається поставленою метою. Основною метою навчання французької мови як третьої іноземної в мовному вузі є формування сукупності компетенцій (комунікативної, полілінгвальної, міжкультурної, дискурсивної та соціокультурної), під якою ми розуміємо володіння студентами цілим рядом умінь і навичок, що дозволяє використовувати третю іноземну мову як в професійної діяльності, так і для подальшої самоосвіти. Мета навчання третьої іноземної мови в полікультурному середовищі зумовлена низкою завдань, які даний предмет виконує в загальній системі освіти та розвитку студента - виховання фахівця, формування багатомовної особистості, готової до полікультурного діалогу.

Визначення та формулювання мети навчання третьої іноземної мови у вузі є основоположним моментом у розробці всього комплексу проблем навчання третьої іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Так, Н.Д. Гальскова пропонує в якості основної мети навчання другої та третьої іноземної мови "формування у студента здібності, готовності та бажання брати участь у міжкультурній комунікації та самовдосконалюватися в комунікативній діяльності, якою він оволодіває"[2:23].

Міжкультурна мотивація є адекватна соціальна взаємодія двох або більше учасників комунікативного акту - представників різних лінгвоетнокультур, що усвідомлюють свою "інакшість", "чужорідність" [2:24]. Звідси названа вище мета навчання третьої іноземної мови являє собою складне інтегративне ціле, що виходить не тільки на комунікативну, але і на міжкультурну компетенцію.

Прагматичний аспект мети навчання третьої іноземної мови пов'язаний з формуванням у студентів комунікативної компетенції,

що дозволяє їм відповідно до їх реальних і актуальних потреб та інтересів використовувати французьку мову на базовому рівні в найбільш типових соціально детермінованих ситуаціях мовного безпосереднього і опосередкованого спілкування.

Даний рівень володіння комунікативною компетенцією передбачає наявність у студентів:

- знань про систему французької мови та навичок оперування мовними засобами спілкування даної мови;

- комунікативних умінь, тобто умінь розуміти і породжувати висловлювання французькою мовою відповідно до конкретної сфери, тематики і ситуації спілкування.

Дані знання, навички та вміння покликані забезпечити студентам здатність:

- в усній і письмовій формі встановлювати і підтримувати контакт з партнером по спілкуванню, повідомляти і запитувати інформацію різного обсягу та характеру, логічно і послідовно висловлюватися і адекватно реагувати на висловлювання партнера по спілкуванню;

- використовувати різні стратегії добування інформації зі звукового або письмового тексту і інтерпретувати отриману інформацію.

До педагогічного аспекту мети навчання третьої іноземної мови відноситься подальше вдосконалення мовних здібностей студентів, розвиток здібностей розуміти спільність і відмінність рідної культури і культур країн першої, другої і третьої мов.

У процесі навчання третьої іноземної мови студент розширює свою індивідуальну картину світу за рахунок прилучення до мовної картини світу носіїв цієї мови, до їх духовної спадщини, національно - специфічним способом досягнення міжкультурного взаєморозуміння. Він навчається також пояснювати їх спосіб життя, поведінку. При цьому у свідомості студента здійснюється синтез знань як про специфіку рідної культури, культури першої і наступних мов, так і про спільність знань про культури та комунікації. Саме за рахунок критичного осмислення чужого способу життя і здійснюється процес збагачення картини світу студента.

Курс «Французька мова як третя іноземна» орієнтований на підвищення рівня мовної компетенції і комунікативної здатності студентів шляхом вдосконалення методики викладання, впровадження у практику новітніх технологій, ефективних методів і прийомів навчання як інтенсивних так і традиційних. Навчальний матеріал побудований на співставленні явищ французької мови з відповідними явищами базової іноземної та рідної мови.

Мета вивчення французької мови як третьої іноземної полягає у засвоєнні мовного матеріалу та у набутті орфографічних, лексичних та граматичних навичок, а також практичного використання лінгвістичних знань у мовленнєвій діяльності, а саме: в читанні, в діалогічному та монологічному мовленні, аудіюванні, перекладу зворотнього і двостороннього та в реферуванні прочитаного тексту.

Завдання дисципліни – навчити студентів:

- читати французькою мовою і розуміти прочитане;
- спілкуватися французькою мовою в типових мовних ситуаціях;
- одержувати необхідну інформацію з французькомовних джерел шляхом перекладу фахової та загальноосвітньої літератури.

При визначенні практичних цілей змісту навчання необхідна інтеграція всіх комунікативних умінь: говоріння, аудіювання, читання та письма.

Досвід показує, що для реалізації комунікативного підходу і ефективного навчання третьої іноземної мови в полікультурному середовищі необхідно відбирати автентичні тексти, що відповідають сучасним реаліям (автентичні інноваційні матеріали, що ілюструють іншомовний дискурс як досліджуваної французької, так і досліджуваних раніше іноземних мов). Відбір предметного змісту зумовлений рівнем знань і загальним кругозором студентів з урахуванням характеру тематики і культурного компонента, а також з урахуванням розвитку вмінь критично мислити, що допомагає у навчанні іноземних мов, а в майбутньому допоможе конструктивно спілкуватися, продуктивно вирішуючи проблеми, що виникають, і досягти успіху в міжнародному спілкуванні.

Безумовно, як у навчанні іноземної мови взагалі, так і в навчанні французької мови як третьої в мовному ВНЗ зокрема, в першу чергу

реалізуються принципи, що забезпечують доцільність і результативність його вивчення.

Можна виділити наступні принципи полікультурного підходу до навчання багатомовності: принцип комунікативності; принцип контрастивності (врахування рідної і досліджуваної мов); принцип диференційованого підходу; принцип опори на лінгвістичний і навчальний досвід студентів; принцип когнітивної спрямованості процесу навчання іноземної мови.

Когнітивний досвід рідної мови, безумовно, сприяє формуванню полікультурної складової багатомовної особистості. При навчанні французької мови врахування інтерферуючого впливу і використання позитивного переносу з раніше досліджуваних мов у процесі навчання третьої іноземної, а також використання дискурс - аналізу, дозволяють помітно інтенсифікувати процес навчання і сформувати комплекс компетенцій, необхідних для розвитку полілінгвальної особистості: комунікативної, полілінгвальної, міжкультурної, дискурсивної та соціокультурної.

Комунікативна компетенція передбачає знання, як використовувати мову для різних цілей і функцій; вміння створювати, читати і розуміти тексти різного типу і характеру (оповідання, інтерв'ю, діалоги, доповіді); вміння підтримувати розмову навіть з обмеженою лексичною і граматичною базами [3; 4].

Полілінгвальна компетенція - це знання лексичних, граматичних, морфологічних, синтаксичних структур; знання особливостей функціонування різних засобів відповідно типу тексту; знання способів вираження комунікацій і т.д. Дискурсивна компетенція передбачає навички використання мовних засобів і стилістичного оформлення відповідно до типу створюваного тексту.

Формування в студентів соціокультурної компетентності передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм [8:167].

Таким чином, навчання студентів-лінгвістів французької мови як третьої іноземної на базі англійської та німецької мов буде більш ефективним і сприятиме розвитку полілінгвальної особистості, яка

має багатомовну компетенцією, когнітивно - дискурсивне мислення і культурний інтелект, якщо при цьому будуть враховуватися: 1) когнітивні та лінгводидактичні аспекти навчання французької мови як третьої іноземної в полікультурному середовищі; 2) позитивний перенос і інтерферентні мовні явища англійської, німецької та української мов при навчанні французької мови; 3) організація навчального процесу в рамках дискурс - аналізу; 4) використання білінгвальних текстів при навчанні третій іноземній мові, що сприяють отриманню більш глибоких знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. *Барышников, Н.В.* Дидактика многоязычия: теория и факты Текст. / Н.В. Барышников, М.А. Бодоньи // Иностранные языки в школе. — 2008. — № 2. с. 22-24.

2. *Гальскова, Н.Д.* Межкультурное обучение: проблема целей и содержания обучения иностранным языкам Текст. / Н.Д. Гальскова // Иностранные языки в школе. 2004. - № 1. - С. 4-7.

3. *Galisson R.* D 'hier à aujourd'hui, la didactique générale des langues étrangères. – Paris: Cle international, 1980.

4. *Germain C.* Evolution de l'enseignement des langues: 5.000 ans d'histoire. – Paris: CLE INTERNATIONAL, Col. DLE, 1993.

5. *Евдокимова, Н.В.* Формирование основ многоязычия. [Текст] / Н.В. Евдокимова // Монография. Ростов-на-Дону: РГЭУ «РИНХ», 2008. - 157 с.

6. *Martinez, P.* La didactique des langues étrangères / P. Martinez. Paris: PUF, 2008 . - 127 p.

7. *Чеванина, Т.Н.* Просодические особенности чтения и говорения в многоязычной пространстве (русско-франко-английский трилингвизм) Текст. : автореф. дис. . канд. филол. наук / Т.Н. Чеванина. Волгоград, 2008.-26 с.

8. *Чернуха Н.М., Мурзіна А.В.* Умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів філологів / Н.М. Чернуха, А.В. Мурзіна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2009 – № 9 (172). – С. 165 – 173.

9. *Щепилова, А.В.* Коммуникативно-когнитивный подход к обучению французскому языку как второму иностранному Текст. / А.В. Щепилова. М. : ГОМЦ «Школьная книга», 2003. - 488 с.